

Muinasjutud ja nende kasutamine lasteaias 1

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Õppekava: Koolieelse lasteasutuse õpetaja

Hanna-Liisa Roone

LASTEAIASÕPETAJATE ARVAMUSED MUINASJUTTUDE KASUTAMISE KOHTA
VALDKONNAS KEEL JA KÕNE

Bakalaureusetöö

Juhendaja: nooremlektor Tiia Krass

Tartu 2023

Lasteaiaõpetajate arvamused muinasjuttude kasutamise kohta valdkonnas keel ja kõne

Resümee

Muinasjuttudel on lapse elus väga tähtis roll, mis avaldub eriti laste keele- ja kõneoskuse arendamisel. Eestis ei ole piisavalt uuritud, millist liike muinasjutte ja missuguste meetodite kaudu lasteaiaõpetajad neid laste keele ja kõne arendustegevusteks kasutavad. Bakalaureuse töö eesmärk on välja selgitada lasteaiaõpetajate arvamused muinasjuttude kasutamise kohta valdkonna keel ja kõne oskuste arendamisel. Uurimus viidi läbi 2023 aasta veebruaris ühes Tartu lasteaias. Poolstruktureeritud intervjuudest saadud andmeid analüüsiti kvalitatiivselt. Tulemustes selgus, et õpetajad valivad muinasjutte konkreetsel ajaperioodil käsitlevatest teemadest või laste soovidest lähtuvalt. Õpetajad rakendavad erinevaid õppemeetodeid valdkonna keel ja kõne käsitlemisel. Nende meetodite alla kuuluvad peamiselt ettelugemine pildimaterjali abil, sõnavara suurendamine tundmatute sõnade selgitamise kaudu ja muinasjuttude jutustamine osade kaupa või tervikuna. Vanemate lastega ka arutletakse muinasjuttude üle ja tehakse loovmänge. Muinasjuttude käsitlemisel seonduvad raskused eelkõige laste erineva kultuuritausta või nende hirmudega, mis ületatakse tekste põhjalikult selgitades.

Märksõnad: muinasjutt, muinasjutu liigid, valdkond keel ja kõne, õppemeetodid, muinasjuttude käsitlemine

Kindergarten Teachers' Opinions of Treating Fairy Tales in the Field of Language and Speech

Abstract

Fairy tales play an important role in children's life, especially developing their language and speaking skills. In Estonia, there is not enough research about which fairy tales kindergarten teachers prefer and which methods they use for developing children's language skills. The aim of this bachelor's thesis was to find out kindergarten teachers' opinions about developing children's skills in the field of language and speech. Research was conducted in February 2023 in one kindergarten in Tartu. Data from semi-structured interviews were analysed qualitatively. The

results revealed that teachers use fairy tale in connection with the themes currently treated or children's interest. Kindergarten teachers use different methods. They read out loud with the help of illustrations, pay attention to enriching children's vocabulary, ask children to retell the parts of stories or the whole story. Older children participate in discussions and also creative play. Obstacles connected with treating fairy tales concern children's different cultural background or their fears. These are overcome by teachers' thorough explanations of the context.

Keywords: fairy tale, classification of fairy tales, the field of language and speech, learning methods, treating fairy tales

Sisukord

RESÜMEE.....	2
ABSTRACT.....	2
SISUKORD.....	4
SISSEJUHATUS.....	6
MUINASJUTU OLEMUS JA TÄHTSUS	7
MUINASJUTU TUNNUSED	8
MUINASJUTTUDE LIIGITUS	9
LOOMAMUINASJUTUD.....	9
IMEMUINASJUTUD.....	10
OLUSTIKUMUINASJUTUD.....	10
MUINASJUTTUDE KASUTAMINE LASTEAIAS	11
MUINASJUTTUDE KÄSITLEMISE ÕPPEMEETODID VALDKONNAS KEEL JA KÕNE. 12	
<i>Uurimiseesmärk ja uurimisküsimused.....</i>	<i>14</i>
METOODIKA	16
<i>Valim.....</i>	<i>16</i>
<i>Andmekogumine.....</i>	<i>17</i>
<i>Andmeanalüüs.....</i>	<i>17</i>
TULEMUSED	18
MUINASJUTTUDE KÄSITLEMINE	19
<i>Muinasjuttude tähtsus ja eesmärk.....</i>	<i>19</i>
<i>Muinasjuttude liigid ja valik.....</i>	<i>19</i>
<i>Muinasjutud valdkonnas keel ja kõne.....</i>	<i>20</i>
ÕPPEMEETODID MUINASJUTTUDE KÄSITLEMISEL	21
<i>Ettelugemine ja illustreerimine.....</i>	<i>21</i>
<i>Sõnavara arendamine</i>	<i>21</i>

<i>Jutustamine</i>	22
RASKUSED MUINASJUTTUDE KÄSITLEMISEL.....	23
<i>Raskuste põhjused</i>	23
<i>Raskuste ületamine</i>	23
ARUTELU	24
TÖÖ KITSASKOHAD JA PRAKTILINE VÄÄRTUS	26
TÄNUSÕNAD.....	27
AUTORSUSE KINNITAMINE	27
KASUTATUD KIRJANDUS	28
LISA 1 INTERVJUU KAVA	32
LISA 2 VÄLJAVÕTE TRANSKRIBEERIMISEST	34

Sissejuhatus

Muinasjutt on lastele suunatud lugu, mis sisaldab väljamõeldud tegelasi ja maagilist keskkonda (Silverman, 2004). Lisaks fantaasiale on muinasjuttudes ka õpetlik sisu, mis hoiab alles ühiskonna väärtusi ning jätab seejuures kahjustamata inimese tundeid (Järv, 2005). Muinasjuttudes tuleb ette võitlusi hea ja kurja, suurema ja väiksema vahel ning see panebki kuulajat kaasa elama (Müürsepp, 2010). Tänu muinasjuttude kuulamisele ja lugemisele õpib laps märkama enda ümber toimuvat ja probleemidega hakkama saamist (Bettelheim 2007).

Muinasjutud on püsinud tänu suulisele pärimusele ja neid on võimalik edasi rääkida ka siis, kui kõiki detaile ei mäleta, kuid sisu jääb samaks (Järv, 2005). Eakohase muinasjutu ettelugemine innustab last loole kaasa mõtlema (Müürsepp, 2003). Lähtudes koolieelse lasteasutuse riiklikust õppekavast, on õppetegevuse korraldamise eesmärk suunata lapsi ettelugemisele, ümberjutustamisele, lugemishuvile ja kirjutamisvalmiduse kujunemisele (Koolieelse..., 2011). Lapse arengust sõltub see, kui palju uusi sõnu laps märkab ja nendest aru saab (Karlep, 2003).

Varasemad bakalaureuse uuringud seostavad muinasjutte väärtuskasvatuse ja väärtushoiakute loomisega, näiteks Sandra Kask (2017) „Tartu linna ja maakonna lasteaiaõpetajate uskumused lastekirjanduse kasutamise võimalustest väärtushoiakute kujunemisel ja väärtuskasvatases“ ja Kelian Oras (2016) „Väärtuskasvatustlike eesmärkide saavutamine lasteraamatute kaudu lastega filosofoerimise meetodit kasutades 6–7-aastaste lastega“. Tunnete mõistmisest on kirjutanud Kaidi Maisväli (2013) „Tunnete mõistmine empaatia ilminguna 4-6 aastaste laste näitel“. Leidub ka lugemishuvi tugevdamist Sigrit Jermoškin (2015) uuriv bakalaureusetöö „6–7-aastaste lasteaialaste lugemishuvi toetamine muinasjututegelaste kaudu“ kui ka jutustamisoskuse arendamist läbi muinasjuttude, näiteks Triinu Vreimann (2016) „5-6-aastaste laste jutustamisoskuse arendamine muinasjuttude abil“. Muinasjuttude kasutamisega seotud uurimusi on teinud Kelli-Kaia Moora (2017) „Muinasjuttude kasutamine koolieelikutega läbiviidavates õppetegevustes Valga maakonna lasteaedade näitel“.

Mida rohkem laps lastekirjandusega kokku puutub ning mida rohkem on ta tuttav ka muinasjuttudega, seda paremini areneb tema lugemisoskus-, kuulamis- ja kõnelemisoskus (Isbell, *et al.*, 2004). Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas, keel ja kõne valdkonnas, on välja toodud, et žanriline mitmekesisus toetab lugemishuvi ja kirjutamis- ja lugemisvalmiduse

kujunemist (Koolieelse..., 2011). Uuringute põhjal võib väita, et lastekirjandusel on arendav mõju laste keelelisele arengule (Vreimann, 2016), ent muinasjutte rakendatakse õppetegevustes erinevatel põhjusel erineval määral (Moora, 2017).

Kuigi muinasjuttude kasutamist on palju uuritud, puuduvad autori teada uurimused selle kohta, milliseid õppemeetodeid peavad lasteaia õpetajad oluliseks muinasjuttude käsitlemisel valdkonnas keel ja kõne. Sellest kasvab välja uurimisprobleem: ei ole teada õpetajate arvamusi selle koha, millist liiki muinasjutte lasteaiaõpetajad eelistavad ja kuidas nad neid laste keele ja kõne arendustegevusteks kasutavad. See teadmine aitaks algajatel õpetajatel kolleegide rikkalikest kogemustest osa saada ja õpetajad saaksid oma töömeetodeid laiemalt tutvustada.

Uurimistöö eesmärk on välja selgitada lasteaiaõpetajate arvamused muinasjuttude kasutamise kohta valdkonna keel ja kõne oskuste arendamisel.

1. Mis liiki muinasjutte ja millisel eesmärgil lasteaiaõpetajad valdkonna keel ja kõne arendamiseks valivad?
2. Milliseid õppemeetodeid ja mis eesmärgil lasteaiaõpetajad muinasjuttude käsitlemisel kasutavad valdkonnas keel ja kõne?
3. Missuguseid raskusi kogevad lasteaiaõpetajad lastele muinasjuttude käsitlemisel?

Muinasjutu olemus ja tähtsus

Muinasjutt on fantaasial põhinev inimeste kunstiline väljamõeldis ning rahvajuttude üks alaliik. Lastekirjanduse sõnastik defineerib muinasjuttu kui lugu, mille sisu põhineb müütidel, rahvauskumustel või vabal fantaasial. See jaguneb nii rahva- kui ka kunst muinasjuttudeks (Krusten *et al.*, 2006). Muinasjutt kui õpetlik lugu räägib kõikidest asjadest otse ja ausalt, jättes kahjustamata inimeste tundeid (Järv, 2005). Seega loob muinasjutt lapsele turvalise ja fantaasiarikka keskkonna. Eestis oli muinasjuttude alusepanijaks talurahvas, kellel olid suured ootused ja unistused paremast elust (Müürsepp, 2003). Selles töös lähtutakse lastekirjanduse sõnastiku definitsioonist, vaadeldes muinasjuttu kui lõbusat ja õpetliku sisuga lugu, mille kaudu saab laps nautida põnevat lugu kui ka selle kaudu õppida.

Muinasjutulik mõtlemisviis on ka kaasaja kultuuris väga levinud. Eelkõige võitlus hea ja kurja, rikka ja vaese, suurema ja väiksema vahel on need muinasjutu aspektid, mis panevad kuulajat või

lugejat loole kaasa elama (Müürsepp, 2010). Uskumatuid juhtumisi ja igapäevaelus harva esinevaid sündmusi võib kohata nii filmide ülesehituses kui teatrietendustes, kus tavalisest tegelasest saab tõeline kanglane, kes asub võitlusesse vaenlase vastu ning võidab lisaks lahingule ka kellegi südame (Järv, 2005). Muinasjutud on eriti olulised lapse arengus, sest muinasjutte lugedes või kuulates õpivad lapsed märkama ja toime tulema probleemidega, mis nende eluteel võivad ette tulla (Bettelheim 2007). Kuigi reaalsus ja muinasjutt on sageli erinevad, õpetab muinasjutt lastele seda, et takistusi võites on kõik võimalik (Niiberg *et al.*, 2009).

Muinasjutu tunnused

Muinasjuttudel on palju tunnuseid, millest lähtudes saab eristada need teistest žanritest nagu näiteks müüdist ja muistendist. Muinasjutud kulgevad kindla struktuuri järgi - neil on alati traditsiooniline algus. Muinasjutt algab näiteks sõnadega: *elas kord*, kunagi ammu-ammu või seitsme maa ja mere taga ning sellest järeldeb, et tegevus toimus minevikus. Jutu algus on rahulik ning annab üldise ülevaate, kellest tuleb juttu ning millele püütakse lõpplahendust leida (Järv, 2005). Muinasjutu õnnelikule lõpule eelneb otsirännak, ebaõnnestumine, võitlus ja heakskiit (Zehetner, 2013). Muinasjutu kokkuvõte ja lõpplahendus koos lõppsõnaga on samuti rahulik, see annab teada pahade ja kurjade tegelaste saatusesest ning võtab kokku positiivsete tegelaste järgneva elu sõnadega: *nad elasid õnnelikult elu lõpuni* või *kui nad surnud ei ole, elavad õnnelikult oma elupäevade lõpuni* (Järv, 2005).

Muinasjututegelased on vastanduvate omaduste ja iseloomuga, kõige levinumad on hea ja halb; ilus ja kole; vaene ja rikas; tark ja rumal tegelane (Järv, 2005; Müürsepp, 2003). Bettelheim (2007) on öelnud, et lisaks vastandlikusele saab tegelasi nimetada ka konkreetseteks. Dewan (2016) on tegelastena välja toonud vastutulelikud tegelased, kuningad ja kuningannad, neile vastandina aga nõiad, koletised, trollid ning teised hirmutavad tegelased. Muinasjututegelaste nimede puhul on tegemist miljöo kohandamisega ning seetõttu muudetakse tegelaste nimesid vastavalt piirkonnale. Ka Eestis on nimed muutuvad: Jüri ja Jaan on Setu alades vene mõjutusega hoopis Ivan ja Juri (Järv, 2005).

Muinasjuttude fookus, olenemata esitusviisidest, on alati olnud maagiliste vahendite otsimisel. Ebatavaliste vahendite kasutamine ning eriliste võimetega inimesed ja loomad

võimaldavad peategelasel sobituda ümbritsevasse keskkonda ja elada rahus ja õnnes (Zipes, 2012). Muinasjutus kasutatakse numbreid, mille kaudu tuuakse muinasjuttu maagilisust, nendeks numbriteks võivad näiteks olla 3, 7, 9 ja 12. Sündmuste rõhutamiseks kasutatakse mitmekordse kirjeldamise kaudu: kolm ööd või 3 takistust, mis on ees ootamas (Järv, 2005). Muinasjutu kõige iseloomulikeks tunnusteks ongi imepärassus, üleloomulike ja ebatavaliste võimete omandamine (Krusten *et al.*, 2006).

Muinasjuttude liigitus

Üheks võimaluseks on liigitada muinasjutud kunstmuinasjuttudeks, mis on kindla autori poolt loodud ning põhinevad fantaasial või folkloorsel ainekul (Krusten *et al.*, 2006; Org, 2017) ja rahvamuinasjuttudeks (Järv, 2005; Krusten, *et al.*, 2006), mis levivad suulisel teel ning neil puudub kindel autor (Krusten *et al.*, 2006). Enamlevinud muinasjuttude liigitus viisiks on: imemuinasjutud, loomamuinasjutud ja olustikulised muinasjutud. Veelgi täpsemaks liigitamise võimaluseks on lähtuda Niibergist jt (2009), kes on jaganud muinasjutte seitsmesse rühma: nendeks on loomamuinasjutud; imemuinasjutud; lille- ja puumuinasjutud; olustikumuinasjutud; legendilaadsed muinasjutud; naljakad muinasjutud; muinasjutud rumalast hiiust ning paganast ja kuradist. Järv (2008) peab üheks enamlevinud muinasjutuliigiks imemuinasjutte. Järgnevalt käsitletakse kolme enam levinud muinasjutu liiki milleks on loomamuinasjutud, imemuinasjutud ja olustikulised muinasjutud.

Loomamuinasjutud

Arvatakse, et muinasjutud loomadest olid esimesed, mida hakati jutustama. Selle põhjuseks peetakse seda, et vanal ajal olid inimesed rohkem seotud nii looduse kui ka loomadega (Kumberg, 2009). Loomamuinasjuttude põhilisteks märksõnadeks on nutikus ja kavalus – üks tegelane tahab saavutada edu läbi selliste võtete, mis ei vasta ühiskonna headele tavadele (Järv, 2005). Esindatud on ka tavapäraseid ühiskondlikud konfliktid nagu näiteks aeglane-kiire, taga aetav-taga ajaja, tugev-nõrk, sööja-söödav (Müürsepp, 2003).

Loomamuinasjuttude tegelasteks on nii kodu- kui metsloomad, kus igal loomal on temale iseloomulik tunnus, näiteks rebane on kaval, hunt on rumal ja nii edasi (Laugaste, 1986). Tegelaste hulgas leiab ka taimi, isikustatud loodusjõude nagu tuul ja külm, kui ka kive (Müürsepp, 2003). Loomadele on antud ka inimestele kuuluvaid omadusi, näiteks kõnevõime

(Järv, 2005b). Eesti muinasjuttudes kasutatakse eelkõige metsloomadest rebast, hunti, karu, siili ning koduloomadest kassi ja koera, et lapsel oleks reaalsem arusaam ja tekiksid seosed (Järv, 2005). Loomamuinasjuttude üheks eesmärgiks on tõestada lastele seda, et nii inimestes kui loomades esineb nii head kui halba (Bettleheim, 2007). Järv (2005) on öelnud, et loomamuinasjuttude kaudu tekitatakse lugejates austust nii loomade kui looduse vastu ning õpetatakse seeläbi väärtusi.

Imemuinasjutud

Imemuinasjuttude põhiväärtus seisneb kangelase headuses ja selles, et ta saavutab midagi ootamatut, näiteks vaeslapselt saab printsess ning halba tegelast tabab karistus (Järv, 2005b). Propp (1946) on kirjutanud, et imemuinasjutu tüüpilisteks rollideks on: kangelane, vastane, kinkija või abiline, kuningatütar, teele saatja ja vale kangelane. Seega tegelaste vahel on selgelt tajutav kontrast: rikas-vaene, ilus-kole, hea-halb (Müürsepp, 2003). Lapse fantaasia ja loovus areneb tänu sellele, et põhisisuks on probleemi tekkimine ning jutu käigus selle lahendamine (Järv, 2005; Müürsepp, 2003).

Kuigi imemuinasjutud põhinevad fantaasial, on ainek ja kasutatavad elemendid kogutud reaalsusest (Laugaste, 1986), esemetele omistatud võluvägi on midagi niisugust, mis muudab selle eseme müstiliseks (Järv, 2005). Imemuinasjuttudes esineb ülekohut ja kahju tekitamist, võitlust vastasega, tagasipöördumist, koju jõudmist ja abielu (Propp, 1946). Imemuinasjuttudes on kasutatud väljendeid “igäühaga meist” või “ka lihtsa inimesega” – see loob jutustajas ja kuulajas tunde, et see kõik võib juhtuda ka nendega ning seeläbi muutub muinasjutu ja reaalsuse vahe õhkõrnaks (Järv, 2005). Bengt (1987) on rõhutanud, et imemuinasjutud on räägitud täiskasvanult täiskasvanule ning Silva & Tehrani (2016) uuring näitab, et erinevate rahvuste juttudes leiab ühiseid läbivaid jooni mis viitavad kultuurilistele mugandustele.

Olustikumuinasjutud

Olustikulised muinasjutud erinevad looma- ja imemuinasjuttudest sellepoolest, et nende sisu on kõige tõepärasem. Olustik tähendab sotsiaalseid ja elukondlikke olusid ja keskkonda, kus inimene elab (Eesti keele seletav..., 2011). Olustikulistes muinasjuttus rõhutakse inimeste tarkusele ning sõnaosavusele, mille abil nad võivad saavutada edu kiusajate üle (Bettelheim,

2007). Lapsed vajavad tõestust, et oluline on töökus, ausus ja headus ning seetõttu ongi oluline arutleda koos lastega muinasjuttude üle, mis aitab last nii emotsionaalselt kui moraalselt suunata (Niiberg *et al.*, 2009).

Tänapäeval võib leida erinevat liiki muinasjutte peamiselt just lastekirjanduses. Muinasjutu keskmes olev inimene, loom või hoopiski linn annab aimu ka selle olendi või objekti seesmisest olemusest: (Järv, 2005). Muinasjuttudes hoiab üleval pinget võitlus hea ja kurja, suurema ja väiksema, tugevama ja nõrgema vahel. Üldjuhul samastab laps end nõrga ja väiksemana ning see paneb teda muinasjutule veelgi enam kaasa elama (Müürsepp, 2010). Bettelheim (2007) ja Streit (1992) on ühisel arvamusel, et erinevat liiki muinasjuttude kaudu õpivad lapsed elu tõelisi probleeme märkama ja nendega toime tulema. Kuna koolieelse lasteasutuse riiklikust õppekavast tulenevalt on lasteaia kultuuri üheks loomulikuks osaks sallivus, saab seda varajases eas õpetada muinasjuttude ning nendes kajastuvate õppimisvõimaluste kaudu (Koolieelse..., 2011). Järgnevas peatükis arutletakse muinasjuttude kasutamise üle lasteaia.

Muinasjuttude kasutamine lasteaia

Koolieelse lasteasutuse õppekavas (2011) on eraldi välja toodud eeldatavad üldoskused, mida laps peaks omandama. Nendeks on, mängu-, tunnetus-, õpi-, sotsiaalsed- ja enesekohased oskused. Õppetegevuste kavandamisel on olulisel kohal ka lõimimine, tänu millele on tegevused ja õpikohad mitmekesisemad. Kuna muinasjutud kannavad edasi väärtusi, saab erineva sisuga muinasjutte kasutada lähtuvalt valdkonnast ja õppekohast.

Uuringutest selgub, et õppe- ja kasvatustegevuste läbiviimiseks kasutavad õpetajad muinasjuturaamatuid (Lääts, 2014; Moora, 2017). Muinasjutu valimisel tuleks silmas pidada laste vanust, eripärasid kui ka arengutaset (Koolieelse..., 2011). Muinasjutud lugemiseks ja jutustamiseks valitakse eelkõige isiklike kogemuste järgi ning lähtuvalt sellest, mida on vaja õpetada (Moora, 2017). Lisaks sisu olulisusele arvestatakse raamatute ja muinasjuttude valikul ka laste soovidega (Kurik, 2012; Moora, 2017).

Haljak (2011) magistritöös dramatiseeringute kasutamisel koolieelse lasteasutuse õppetegevuse uuringul tõi välja, et laste mõtlemine on seotud muinasjuttudega, sest seal esineb fantaasiamailma ning seetõttu on oluline, et laps saaks oma kujutlusvõimele toetudes

muinasjuttude situatsioone läbi mängida. Lastele meeldib, kui neile valju häälega ette loetakse ning hiljem loetu üle arutletakse (Edmunds & Bauserman, 2006).

Moora (2017) uurimusest selgus, et muinasjuttude üle arutlemine aitab kaasa empaatia võime arengule. See omakorda õpetab last olema sõbralikum ja abivalmim. Maisväli (2013) uurimuses kajastus, et 4–6-aastastel lastel on olemas empaatiavõime ja nad tajuvad piltide kaudu inimeste tundeid, kui sellele loetakse kõrvale olukorra kirjeldust. Arutlemise ehk teisisõnu filosofoerimise kaudu on võimalik teada saada lapse arvamust mis omakorda õpetab lapsele nii järeldamist, arutlemist kui ka argumenteerimist (Säre, 2012).

Muinasjuttude käsitlemise õppemeetodid valdkonnas keel ja kõne

Keele ja kõne arendamiseks on erinevaid viise, mis hõlmab nii kuulamist, vaatamist kui ka kõnelemist (Isbell *et al.*, 2004). Euroopa Komisjoni põhimõtetest tulenevalt seab õppekava koolieelse lasteasutuse õppe- ja kasvatustegevuste selged eesmärgid, oodatavad tulemused ja tegutsemisviisid. Õpikeskkonna kujundamisel on õpetajale abiks hea õppekava (European Commission, 2021). Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas § 18 (3) on valdkonna „keel ja kõne“ juures märgitud, et õppetegevuse korraldamisel suunatakse lapsi ettelugemisele, ümberjutustamisele ja toetatakse huvi lugemise ja kirjutamisvalmiduse kujunemisele. Tunnetus- ja õpioskuste eeldavateks tulemuseks 6–7-aastane laps saab kuuldust aru ning reageerib sellele vastavalt ja kasutab arutlevat dialoogi (Koolieelse..., 2011). Laps peaks omandama oskuse andma edasi oma mõtte suulises kõnes ning see on aluseks selge jutustuse loomisele (Koolieelse lasteasutuse..., 2011). Järgnevalt käsitletaksegi selles peatükis muinasjuttude rakendamist järgmiste õppemeetoditega: ettelugemine, ümberjutustamine, sõnavara märkamine ja laiendamine ning arutlemine. Eesti õigekeelsussõnaraamat (2018) käsitleb meetodit kui plaanipärast toimimisviisi.

Muinasjuttude ettelugemisel ja ümberjutustamisel toetatakse lapse sõnavara arenemist ja üldiselt lapse keelelisi oskusi (Kärner, jt 2006). Ka Nugin (2017) kinnitab, et ettelugemine toetab lapse kõne arengut ning laiendab tema sõnavara ja eneseväljendusoskust. Sellest tulenevalt saab järeldada, et ettelugemine on abistav tegevus lapse keelelises arengus. Ettelugemise käigus märkab laps palju uusi sõnu ja tema sõnavara areneb. Lapse arengust sõltub see, kui palju ta neid märkab ja mõistab (Karlep, 2003). Ettelugemise järgselt esitatud täiskasvanu küsimused aitavad laiendada nii laste sõnavara, toetavad teksti mõistmist ja loovad eelduse kontekstist arusaamiseks

(Mere, 2014). Õpetajal tuleks küsida ka laste arvamust sõnade tähenduse kohta, et saada teada laste kogemusi ja seoseid konkreetsete sõnadega (Kivi & Sarapuu, 2005). Töö sõnavaraga suunab last ka jutustamisel õpitud sõnu kasutama (Hallap & Padrik 2008).

Sõnavara märkamine, teisisõnu taipamine või tähelepanemine, on aluseks lugemisoskuse arengule ja tekstide mõistmisele (Neuman & Wright, 2014). Sõnade õige kasutamiseks ja hääldamiseks on vaja selgeks saada nende tähendus. Lapsel tuleks sõna tähendus saada selgeks enne, kui ta seda kasutama õpib (Hallap & Padrik, 2008). Sellest tulenevalt ongi koolieelse lasteasutuses suur rõhk sõnavara omandamisel, mis on aluseks lugemisoskuse omandamisele (Moritz, Yampolsky, Papadelis, Thomson, & Wolf, 2013). Sõnavara laiendamiseks koolieelses lasteasutuses on hea viis kasutada muinasjutte, reaalseid objekte, pilte ja miimikat ning õpitud sõnade kordamine on hea viis edukalt sõnu meelde jätta (Saarso, 2000; Thornbury, 2002)

Lisaks sõnavara arendamisele annab muinasjuttude kuulamine lastele aimu ka lauseehitusest, mida ta õpib märkama (Moora, 2017). Näiteks 3-aastane laps kasutab omadussõnu, millel on hästi tajutavad tunnused. 4-aastane laps märkab tänu lapse tajude arengule rohkem esemete ja olendite tunnuseid. 5-6-aastane laps kasutab oma kõnes mõningaid vastassõnu, iseloomuomadusi ja ka hinnangut väljendavaid omadussõnu (Hallap & Padrik, 2008).

Muinasjuttude jutustamisel ehk loo rääkimisel oma sõnadega on lapse suunamisel ja toetamisel tähtis roll täiskasvanul. Jutustamine aitab täiskasvanu lapsel keelemustreid tuvastada ja võimaldab tal kirjeldada oma tundeid (Tallant, 1992). Ka Moora (2017) uuringus selgus, et muinasjuttude ümberjutustamine ja nende üle arutlemine aitab lapsel mõista oma tundeid. Jutustaja toob kuulaja silme ette justkui reaalse maailma, mis teebki muinasjuttude kuulamise nauditavaks (Järv, 2005). Jutustamisoskus on vajalik vestlustes osalemise ja oma seisukohtade väljendamise jaoks (Hallap & Padrik, 2008; Tulviste, 2008). Jutustamise kaudu jagatakse edasi toimunud sündmusi nende ajalises järjekorras (Karlep, 2003; Stadler & Ward, 2005). Õpetajal tuleb muuta tekstide jutustamine lapse jaoks põnevaks (Bettleheim, 2007).

Laste jutustamisoskus areneb aastatega. Näiteks 3-aastane laps valib hääle tugevust ja oskab vajadusel vastata rohkem kui ühe lausungiga. 4-aastane laps suudab jutustada pildiseeria järgi nimetades iga pildi kohta ühe lausungi. 5–6-aastane laps kasutab erinevaid hääletugevusi ning jätkab täiskasvanuga vestlust ka peale tegevussituatsiooni ja edastab pildiseerial kujutatud tegevust, annab kuuldud teksti edasi lähtudes täiskasvanu küsimustest (Hallap & Padrik, 2008).

Jutustamisoskuse arendamisel erinevas eas peetakse oluliseks tekstide ümberjutustamist (Traumann, 2006).

Muinasjuttude jutustamisel on lapse jaoks oluline ka nende näitlikustamine. Teksti lugemise või kuulamise ajal toetuvad lapsed suures osas ka piltide vaatamisele (Isbell et al., 2004). Kui jutu lugemise ajal näidatakse pilte, aitavad need paremini kuuldot mõista, sest lapsed mõtlevad ka piltide keeles (Teder, 2017). Ka Hallap & Padrik (2008) kinnitavad pildilise sisu ja illustratsioonide olulisust teksti mõistmisel. Oluline on jälgida ka hääle tugevust, ilmekust ning jutustamise kiirust (Hallap & Padrik, 2008). Vanemate laste puhul tuleb neile tutvustada raamatuid rõhutades sisu ja tegelaste eripäradele, et lapsel tekiks endal huvi kuulata ja lugeda raamatuid (Müürsepp, 2003). Kuna lapsed mõtlevad veel piltide keeles, on väga oluline näidata lugemise ajal pilte, et laps mõistaks kuuldot veel paremini (Teder, 2017).

Arutelu ehk kollektiivne arutluskäik on vestlus, mille käigus lahendatakse mingit probleemi või püütakse jõuda järelduseni (Hess, 2004). Arutelu on õppemeetod, mis on toeks lapse kuulamis-, rääkimis-, mõtlemis- ja väljendusoskusele. Õpetaja roll arutelus on hoida lapsed aruteluteemas kuid samal ajal innustada neid küsimustele vastama ja vastuseid leidma (Fisher, 2005). Sellised arutelud annavad lapsele aluse keerukamate lausete kasutamiseks ja sõnavara laiendamiseks (Hallap & Padrik, 2008). Sel ajal osutub tähtsaks täiskasvanu kommunikatsioon lastega juttude lugemise, kujutluste ning loetu arutlemise kaudu (Umek et al., 2003). Õpetaja on arutelu juhi rollis ning suunab last, nende mõttekäike küsimuste ja vahekokkuvõtetega. Muinasjuttude põhjal saab arutleda muinasjututegelaste iseloomu üle ja korraldada rollimänge (Müürsepp, 2010). Arutlused suurendavad omakorda ka lapse jutustamissooskust (Kurik, 2012).

Uurimiseesmärk ja uurimisküsimused

Muinasjutt on väljamõeldud tegelastega jutt, mis toimub maagilises keskkonnas (Silverman, 2004). Muinasjuttude kuulamine ja lugemine aitab lapsel märgata enda ümber toimuvat ning õpetab probleemidega toime tulema (Bettelheim, 2007). Müürsepp (2003) on öelnud et last innustab kaasa mõtlema eakohase muinasjutu ettelugemine ning lähtudes koolieelse lasteasutuse riiklikust õppekavast (Koolieelse..., 2011), on eesmärk suunata lapsi ettelugemisele, ümberjutustamisele ja lugemis- ning kirjutamis huvi kujundamisele. Mida rohkem puutub laps kokku lastekirjandusega ja muinasjuttudega, seda paremini areneb tema lugemis- kirjutamis ja kõnelemisoskus (Isbell, et al., 2004). Seetõttu on oluline teada, mida arvavad lasteaiasõpetajate

muinasjuttude kasutamise kohta, sest see rikastaks üleüldistelt teadmisi selle kohta milliseid muinasjuttude ja mil viisil on võimalik käsitleda.

Uurimistöö eesmärk on välja selgitada lasteaiaõpetajate arvamused muinasjuttude kasutamise kohta valdkonna keel ja kõne oskuste arendamisel.

1. Mis liiki muinasjutte ja millisel eesmärgil lasteaiaõpetajad valdkonna keel ja kõne oskuste arendamiseks valivad?
2. Milliseid õppemeetodeid ja mis eesmärgil lasteaiaõpetajad kasutavad muinasjuttude valdkonna keel ja kõne käsitlemisel?
3. Missuguseid raskusi kogevad lasteaiaõpetajad lastega muinasjuttude käsitlemisel?

Metoodika

Bakalaureusetöö kirjutamisel teostati kvalitatiivne uuring, et välja selgitada milliseid õppemeetodeid ja mis eesmärgil lasteaiaõpetajad kasutavad valdkonna keel ja kõne arendamisel. Sellest tulenevalt moodustas autor sihipärase valimi. Intervjueeritavateks valiti ühe lasteaia õpetajad, olenemata laste vanusest nende rühmas. Laste vanuseline erinevus aitab saada ülevaate, kui palju lähtub õpetaja õppetegevuse planeerimisel laste soovidest ja kui palju ta saab ja tahab kaasata lapsi. Valimisse kuulus Tartu linna üks lasteaed ja selle õpetajad.

Valim

Töö autor lähtus valimi puhul bakalaureusetöö eesmärgist, milleks oli välja selgitada lasteaia õpetajate arvamused muinasjuttude kasutamise kohta valdkonna keel ja kõne oskuste käsitlemisel. Töös kasutati sihipärast ehk eesmärgipärast valimit. See tähendab seda, et valimi valimisel lähtutakse kindlastest kriteeriumitest (Õunapuu, 2014). Töös valiti intervjueeritavaks Tartu ühe lasteaia õpetajad. Antud lasteaias on viis rühmaõpetajat. Kuna lasteaias on rühmad moodustatud laste vanuse järgi, kasutavad ka õpetajad muinasjuttude ja õppemeetodite valimisel erinevatel põhjustel erinevaid viise. Töö autor suhtles isiklikult kõikide õpetajatega ning leppis kokku intervjuu läbiviimiseks sobiva aja ja koha. Läbi viidi 5 intervjuud ning sellest tulenevalt saab öelda, et antud lasteaia õpetajate osalus intervjuus oli 100%. Töö autor tegi intervjueeritavatele ülevaate uurimusest ning andmete kogumise meetodist. Samuti kinnitas autor, et intervjueeritav jääb anonüümseks. Tabel 1 näitlikustab valimisse kuuluvaid lasteaiaõpetajaid. Intervjueeritavate keskmine vanus on 35,6 aastat.

Tabel 1. Valimi koosseisu kuuluvad intervjueeritavad õpetajad

Intervjueeritava kood	Ametinimetus	Valdkonnas töötamise aeg	Vanus	Laste vanus rühmas
Õpetaja 1 (Õ1)	Õpetaja	2,5 aastat	24	4-5
Õpetaja 2 (Õ2)	Õpetaja	2,5 aastat	39	5-6
Õpetaja 3 (Õ3)	Õpetaja	8,5 aastat	41	5-6
Õpetaja 4 (Õ4)	Õpetaja	6,5 aastat	43	2-3
Õpetaja 5 (Õ5)	Õpetaja	0,5 aastat	31	3-4

Andmekogumine

Andmeid koguti poolstruktureeritud intervjuude kaudu. Uurimuse jaoks koostatud intervjuukava (Lisa 1) küsimusi oli võimalik muuta nii ülesehituselt, järjestuselt kui ka mõelda sinna juurde lisaküsimusi. Kvalitatiivse uurimuse üheks mõõtevahendiks on poolstruktureeritud intervjuu (Hirsjärvi et al, 2010), mis annab võimaluse arutleda teemade üle vabas vormis (Õunapuu, 2014). Intervjuu koosnes taustandmete kogumisest, sissejuhatavatest küsimustest. Intervjuu lähtus kolmest uurimisküsimusest, millele vastuse saamiseks esitati viis põhiküsimust ja põhjalike vastuste saamiseks täiendati intervjuukava kuueteistkümne lisaküsimusega. Intervjuu algas sellega, et intervjuueerija tutvustas intervjuueeritavale oma töö eesmärgi. Intervjuueeritava kohta küsitud taustinformatsioon annab uurijale selgema ülevaate sellest, kas ja kui erinevalt kasutavad erineva tööstaažiga õpetajad muinasjutte valdkonna keel ja kõne arendamisel. Laste vanus rühmas loob ülevaate vanuselistest lähenemistest valdkonna keel ja kõne arendamisele. Intervjuu eel viidi läbi ka prooviintervjuu- selle kaudu saadi ülevaade selle kohta, kas on intervjuuküsimustes on vaja midagi muuta. Pilootintervjuust tulenevalt viidi küsimustesse sisse pisiparandusi ja ka antud prooviintervjuud kasutati andmeanalüüsis. Intervjuu järgselt oli intervjuueeritavatel võimalik transkriptsioone lugeda.

Kõik viis intervjuud viidi läbi antud lasteaiarühmaruumides töö ajal või peale tööpäeva. Intervjuueeritavatele tutvustati intervjuu plaani ja umbkaudset ajakulu. Õpetajatele kinnitati nende anonüümsuse ja konfidentsiaalsuse tagamist ning küsiti uuesti nende nõusolekut uurimuses osalemiseks. Intervjuude ajakulu vahemik oli 25 minutit kuni 45 minutit. Intervjuu pikkuse erinevus tulenes õpetajate tööstaažist ja kogemustest – mida pikem tööstaaž ja rohkem kogemust, seda pikemad, põhjalikumad ja sisukamad olid vastused.

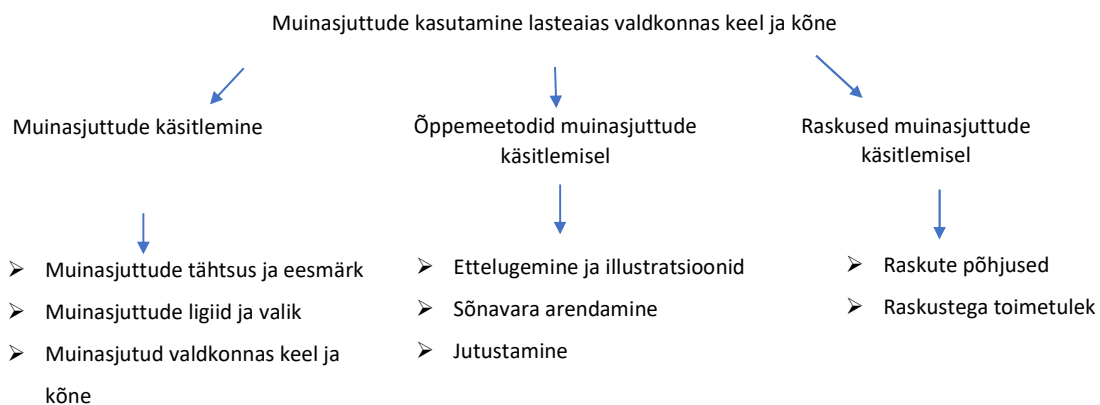
Andmeanalüüs

Andmeanalüüsis kasutati kvalitatiivse sisuanalüüsi meetodit - see sobib hästi intervjuude tekstide analüüsimiseks (Kalmus et al., 2015). Kui intervjuud olid läbi viidud ja salvestatud, kasutades diktofoni, transkribeeris töö autor need TTÜ transkribeerimise platvormil ning vaatas kõik tekstid ka käsitsi üle. Kuna helifaili oli võimalik panna pausile, kerida edasi ja tagasi, võimaldas see autoril teksti korrigeerida. Intervjuudes esinenud nimed asendas autor nimekoodidega, et

tagada nii intervjuueeritava kui ka näitena toodud isikute konfidentsiaalsus. Iga tekst kuulati üle mitu korda ning ühe intervjuu transkriptsiooniga tegelemine võttis aega umbes 1,5 tundi.

Andmeanalüüsi puhul kasutatud kvalitatiivne uurimisviis lähtub reaalsusest ning sisukama ja detailsema vastuse saamiseks uurib objekte kui tervikut (Hirsjärvi, Remes, & Sajavaara, 2010). Töö autor kasutas kvalitatiivse andmeanalüüsi jaoks *QCAmap* keskkonda. Antud keskkonnas on võimalus andmeid kodeerida nii lõikude kui ka lausete kaupa. Kodeerimise jaoks kasutati induktiivne kodeerimisviis just seetõttu, et see annab võimaluse leida informatiivsed sõnad ja laused. Kogu informatsioon koondati word'i dokumenti ning värvikoodidega tähistati olulisemad tekstilõigud millest omakorda moodustusi kategooriad. Kokku moodustus 34 koodi, mis jaotati sisust lähtudes pea- ja alamkategooriateks. Sellest tulenevalt moodustus kolm põhikategooriat ja kaheksa alamkategooriat. Andmeanalüüsi jaoks sõnastas töö autor koodid konkreetsemaks.

Urija kasutas ka käsitsi kodeerimist, mis kujutas endast transkribeeritud intervjuude väljaprintimist. Märkmete tegemiseks ja olulise info silmapaistvamaks muutmiseks kasutas autor erinevat värvi markereid ja värvipliiatseid. Saadud informatsioon koondati lõikudeks millest tekkisid alamkategooriad. Alamkategooriatest tulenevalt moodustusi põhikategooriad mille nimi tulenes sisust. Käsitsi kodeerimine oli autori jaoks lihtsam ning ülevaatlikum just tänu sellele, et kogu info sai üksteise kõrvale asetada ja kergemini üles leida. Kategooriate ja alamkategooriate kujunemist iseloomustab joonis 1.

Joonis 1. Kategooriate ja alamkategooriate jaotus

Bakalaureusetöö eesmärk oli välja selgitada lasteaiaõpetajate arvamused muinasjuttude kasutamise kohta valdkonna keel ja kõne oskuste arendamisel. Eesmärki silmas pidades esitatakse intervjuude põhjal saadud tulemused peakategooriate kaupa. Tulemusi ilmestatakse kaldkirjas esitatud tsitaatidega, mida on nii lühendatud (...) kui ka keeleliselt toimetatud. Lasteaiaõpetajate nimed on anonüümsuse tagamiseks asendatud pseudonüümidega (vt Tabel 1).

Muinasjuttude käsitlemine

Muinasjuttude tähtsus ja eesmärk

Intervjueeritavad lasteaiaõpetajad väitsid kõik, et muinasjutud on tähtsad ja nende lugemine on laste arenguks oluline. Intervjuus osalenud õpetajad ütlesid, et nad loevad lastele muinasjutte nii vaikse tunni ajal kui ja õppekasvatustöö tegevustes. Õpetajad väitsid, et lugemine aitab saada lapse tähelepanu ning aitab lastel rahuneda ja tegevuste puhul tempot maha võtta. Õpetajad tõid välja ühe põhjusena muinasjuttude kasutamiseks selle, et lastele meeldib kuulata ja raamatuid vaadata. Õpetajad väitsid samuti, et teadlikult valitud muinasjutte loetakse päris palju. (Õ5, Õ2) Samuti püüdsid õpetajad ühendada muinasjutte õppekava nõuetega. „Loeme lastele muinasjutte ja me kavatseme seda õppekavaga seostada, et õppida keelt ja saab õppida näiteks sündmuste järjekorda ja looduse põhitõdesid ja ka vaikse tunni ajal on need heaks puhkepausiks.“ (Õ3)

Kõik lasteaiaõpetajad tõid välja, et lisaks keele ja kõne arendamisele on võimalik muinasjutte kasutada kõigis valdkondades. Muinasjutud aitavad ka matemaatilisi oskusi arendada, juhtumite ja sündmuste toimumise järjekorda vaadelda. „Muinasjuttude lugemine, jutustamine piltide abil või näiteks ka nukuteatrina, aitab katta kõik valdkonnad.“ (Õ4) Õpetajad pidasid ka üheks muinasjuttude tähtsuseks väärtuste kujundamist. „Sealt tulebki see väärtuste arendamine välja (...) päris palju on teemasid, mille üle väärtustest rääkida.“ (Õ2)

Muinasjuttude liigid ja valik

Muinasjutu liikide eelistamise kohta kõlas enamasti sarnane vastus – intervjueeritavatel ei ole välja kujunenud lemmik muinasjutu liiki. Õpetajad peavad silmas muinasjuttude valikul laste vanust. Seda illustreerivad järgmised tsitaadid. „Arvestades laste vanust rühmas, tuleb ka muinasjutud lähtudes sellest valida.“ (Õ5) „Muinasjutt peab olema eakohane.“ (Õ2) Õpetaja jaoks on oluline, et lapsed saaksid eteloetavast muinasjutust aru, (...) et nad mõistaksid jutu sisu, selle sündmusi ja tegelasi.“ (Õ3) Koolieelikute puhul peetakse oluliseks ka seda, et lapsed

saaksid aru muinasjutu algusest ning lõpust ning mõistaksid, et muinasjuttudel õnnelik lõpp ja õpetlik eesmärk. „...kasutame seda muinasjuttu päris palju, kas siis õpetlikul eesmärgil või siis ka vaikse tunni ajal.“ (Õ3) Loomamuinasjuttude puhul toodi välja, et lapsed mõistavad muinasjuttude sisu ka loomadele omistatud iseloomuomaduste tõttu ja suudavad jälgida jutu kulgemist. Järgnev tsitaat ilmestab seda arvamust. „Need tegelased seal on loomad ja lapsed (...) see kõnetab lapsi ja nad saavad aru tegelastest ja muinasjutu sisust.“ (Õ3)

Ühe intervjuueritava puhul tuli esile see, et välditakse selliseid muinasjutte, kus on hirmsad lõpplahendused. (Õ1) Samas toodi välja ka muinasjutuliigid, mis õpetajate arvates rohkem lapsi kõnetavad ja on lastele huvipakkuvad. „Loomamuinasjutud on need, mille puhul ma näen, et nad jäävad rohkem kuulama. Tundub, et loomamuinasjutud on nende jaoks põnevamad“ (Õ4) Intervjuu käigus toodi välja ka see, et muinasjutte valitakse vastavalt teemale, olgu selleks siis kuu-, nädala- või päevateema. (Õ3)

Muinasjutud valdkonnas keel ja kõne

Kõik intervjuueritavad olid arvamusel, et valdkonna keel ja kõne arendamise peamised eesmärgid muinasjuttu kasutamisel on sõnavara laiendamine ja ka seoste loomine. Muinasjutte peetakse oluliseks sel põhjusel, et nende kaudu suurenevad laste teadmised.

„Ma arvan, et muinasjutt on väga tähtis sest et see arendab laste sõnavara ja suurendab nende teadmisi.“ (Õ4) „(...) paneb neid mõtlema ja see omakorda annab neile võimalusi seoste loomiseks.“ (Õ3)

Valdkonna keel ja kõne arendamise puhul seati eesmärkideks ka seda, et lapsed saaksid aru muinasjutu sisust ja ülesehitusest. „Lapsed saavad aru (...) mis seal juhtus, nad suudavad algusest aru saada, lõpust aru saada, nad suudavad selle juppideks võtta, mõtiskleda.“ (Õ3)

Muinasjuttude kaudu õpetatakse lastele jutustamis- ning arutlusoskus. Sellele lisaks mainiti ka tähelepanelikkuse arendamist ja toodi välja käitumismustrite tutvustamist. Muinasjuttude kasutamise olulisust valdkonnas keel ja kõne iseloomustavad järgmised tsitaadid.

„(...)näiteks arendavad tähelepanelikku jälgimist“ (Õ1) või „Muinasjuttude üle saab ju arutleda ja nad jutustavad neid ka ise.“ (Õ5)

Õpetajad tõid välja, et valdkonna keel ja kõne õpetamisel lähtutakse eelkõige etteantud teemast, mis sobiks konkreetse nädala- või kuuplaaniga. „Vastavalt teemale me valime juttu, mis siis nädala teemaga või kuu teemaga sobiks. Et hea näide mis selle teemaga sobiks, näiteks,

kuidas me end väljendame, (...) siis keskendusime väga palju sellisele eneseväljendusele (...) ja kasutasime vene muinasjuttu "Tare tareke." (Õ3)

Õppemeetodid muinasjuttude käsitlemisel

Õpetajate peamised kasutatavad õppemeetoditest nimetasid õpetajad ettelugemist, piltide näitamine sõnavara arendamist, jutustamist, loovmängu tegemist muinasjuttude põhjal.

Ettelugemine ja illustreerimine

Muinasjuttude ettelugemise kasuteguriks peavad õpetajad seda, et lastel tekib huvi muinasjutu vastu. Kõik õpetajad ütlesid, et muinasjutu ettelugemine suurendab laste kujutlusvõimet ja fantaasiat avardab maailmapilti ja õpetab uut sõnavara. „Ma arvan, et muinasjutu ettelugemine annab hästi palju lastele võimalust kuulata, et siis (...) areneb ka laste loovus väga palju.“ (Õ2) Ettelugemise kaudu areneb ka laste võime aimata, mis loos võib edasi juhtuda. „Kuna loeme 1-2 nädalat ühte muinasjutu, siis iga päevaga hakkavad lapsed rohkem kaasa rääkima ja ütlema ise, mis järgmisena juhtub.“ (Õ5)

Õpetajad väitsid, et nad kasutavad ettelugemisel pilte, mis illustreerivad sündmusi ja aitavad lastel paremini jutu sisu mõista. „Vahepeal olen näitand ka pilte kui on tundmatu asi ja ma üritan seletada neile ja nad ei saa ikka aru, siis ma näitan pilte.“ (Õ2) Õpetajad tõid välja, et nad ka kontrollivad, kuidas lapsed on ettelugemist aru saanud. Ettelugemise järgselt paluvad mõned õpetajad ka lastel joonistada, et näha, kuidas lapsed on loost aru saanud. „(...) sellist kunsti poolt saab kasutada, et sa joonistad pärast seda (...) et väljendad end muud moodi kui sõnadega.“ (Õ2) Üks õpetaja tõi välja, et ettelugemise järgset arusaamist kontrollitakse ka juttude osaks võtmise ja sellele tagasiside andmisega. Nooremate rühmas kontrollitakse arusaamiseks viisil, et laps hakkab koos õpetajaga muinasjuttu jutustama ja seda täiendama. (Õ4)

Sõnavara arendamine

Kõikide õpetajate arvates on üheks muinasjuttude kasutamise eesmärkideks avardada laste sõnavara ja sellest tulenevalt nende maailmapilti „Muinasjutt see ongi selleks, et avardada sõnavara, maailmapilti. Tihti muinasjutud on ka väga elulised, seal on alati mõni õppetund eluks olemas.“ (Õ3) Õpetajate arvates on muinasjutt hea viis, kuidas laps saab teadlikuks uutest sõnadest ja sõnavara rikkusest. Kui tegemist on tavaelus mitteesinevate sõnadega, selgitatakse

neid piltide abil või selgitavad õpetajad uute sõnade tähendust. „Kindlasti avardab muinasjutt sõnavara, maailmapilti, aitab, pääseda võib-olla tavaelust, paneb tööle fantaasia.“ (Õ4) „Lastega arutelu peale muinasjuttu on tähtis, kui esitad suunavaid küsimusi, siis lapsed küsivad ise, mida see sõna tähendab.“ (Õ2) Õpetajate arvates arendavad nii kuulamine kui arutlemine muinasjuttude kaudu laste sõnavara. Seda illustreerib järgmine tsitaat. „Laps peab süvenema sellesse muinasjuttu, ta peab kuulama ja kui ta on selle ära kuulanud, me üldjuhul lastega arutleme. Nad mõtlevad ja peavad jutustama ja sedasi areneb nende jutustamisoskus ja peale selle nende sõnavara saab rikkamaks ja suureneb.“ (Õ3)

Õpetajad väitsid, et lapsed küsivad ka ise sõnade tähendust ja arendavad seeläbi oma sõnavara. „Nad küsivad ise, mis see sõna tähendab.“ (Õ1) „Seletadki ära jällegi suuliselt ja vahepeal olen näidanud ka pilte, kui on tundmatu asi, ja ma üritan seletada neile.“ (Õ1)

Jutustamine

Õpetajate arvates aitab muinasjuttude käsitlemine arendada ka laste jutustamisoskust. Suurematel lastel paluvad õpetajad jutustada lugu tervikuna, väiksemat laste puhul rakendatakse ka jutu osade jutustamist. Mõni õpetaja kasutab kasutatakse jutustamise abistamiseks joonistamist, et suunata lapsi ka jutu osasid järjestama. Õpetajate tegevuste jutustamisel illustreerib järgnev tsitaat.

... laps oskab ise jutustada ja joonistuste põhjal ka, et palud neid joonistada, no meil on natuke suuremad lapsed ja oleme teinud seda loo järjestust, et mis juhtus joonista et mis juhtus loo alguses, siis sa juba näed, kuidas ta on aru saanud sellest loost, et mis on selle loo algus ja keskosa ja lõpp. (Õ1)

Intervjuude käigus selgus, et väiksemate laste puhul käsitlevad õpetajad üht muinasjuttu pikema perioodi jooksul. „Kuna loeme 1-2 nädalat ühte muinasjuttu, siis iga päevaga hakkavad lapsed rohkem kaasa rääkima ja ütlema ise, mis järgmisena juhtub.“ (Õ4) Suuremate laste puhul toodi välja arutlust ja sellejärgset jutustamisoskuse arendamist „me üldjuhul lastega arutleme, nad mõtlevad, nad peavad jutustama ja peale selle et see jutustamisoskus areneb.“ (Õ3)

Muinasjuttude kuulamine, nendest arusaamine ja nende üle arutlemine avardab õpetajate sõnul laste fantaasiat. Sellest tulenevalt kajastub muinasjutu sisu pärast jutustamist ka laste loovmängudes, lapsed hakkavad pärast jutustamist tegevust või mõnd tegelast matkima. „Läbi muinasjuttude lugemise, kuulamise ja jutustamise areneb ka laste mäng, et selline muinasjutust loetud teema või tegelane tuleb tihti peale ka laste loovmängu kaasa.“ (Õ3)

Raskused muinasjuttude käsitlemisel

Raskuste põhjused

Peamiste raskustena muinasjuttude käsitlemisel tõid õpetajad välja mõningased raskused seoses laste erineva kultuuritaustaga, milles lapsed on üles kasvanud, muinasjutud võivad last hirmutada või jäävad muinasjutud lastele arusaamatuks nende vähese elukogemuse tõttu.

Õpetajad väisid, et erineva kultuuritaustaga lastel võib olla emakeeles muinasjutt veidi erinev ja seetõttu võib lastel mõnede muinasjuttude mõistmisega raskusi tekkida. „Meil on erineva kultuuritaustaga lapsed, (...) neid mõistavad võib-olla paremini need, kes on selles rohkem üles kasvanud. Ja üks igal riigil on muinasjutud veidi erinevad.“ (Õ3)

Õpetajate arvates on raskuseks muinasjuttude kasutamisel ka laste suur kaasaelamine ja hirm, mida lapsed oma käitumise ja tegutsemisega väljendavad muinasjutu lugemise ajal. „... tõuseb püsti vaata elevusest ja siis teised ei näe ja siis jälle on probleem.“ (Õ4) Õpetajate arvates lapsed ka väljendavad oma hirmu. „Nad ütlevad, näiteks, et nad kardavad.“ (Õ5)

Mõnel juhul võib lapse hirm olla ka seotud tema enda vähese elukogemusega. Seda arvamust illustreerib järgmine tsitaat.

... no võib-olla just et mõned muinasjutud nagu liiga hirmsad. Mõne muinasjutuga on lastel ehk keerulisem seoseid leida. Ja mõni muinasjutt võib olla hirmus, et seal oleneb väga palju ka lapse enda taustast ja millega on elus kokku puutunud või mida ta on harjunud nägema ja tundma. (Õ2)

Mõni õpetaja väitis (Õ1; Õ3), et sageli on lastel erinevad huvid ja kõik muinasjutud ei köida neid või nad ei suuda neid hästi mõista. „Igal ühel on erinevad huvid et kõigile õpilastele ei sobigi ühed ja samad asjad.“ (Õ1)

Raskuste ületamine

Nii erineva kultuuritaustaga laste puhul kui hirmu ületamiseks ja lastele sisu arusaadavaks tegemiseks püüavad õpetajad raskusi ületada kõiki eripärasid ja erilisi olukordi selgitades. „Ja üks igal riigil on ka omad muinasjutud ja (...) et no üldiselt tegelikult ei olegi raskust, kui kõike selgitada.“ (Õ3) Hirmu ületamiseks toodi lahendusena samuti välja loo põhjalikum lahti seletamine. Üks õpetaja (Õ3) väitis, et kui lapsed väga elevile lähevad, siis suunatakse laps istuma ja tõstetakse raamat kõrgemale. Seda olukorda kirjeldab järgmine tsitaat. „(...) ja sellega

aitabki see lahti rääkimine, et see ei ole päris ja proovid leida, mis siis selle hirmu taga on ja mida see laps siis päriselt kardab ja proovid sellele hirmule lahenduse leida.“ (Õ3)

Õpetajad märkisid üldiselt, et kõik need raskused on ületatavad, kui õpetajad jälgivad muinasjuttude käsitlemise ajal laste reaktsioone ja püüavad neile muinasjutte arusaadavamaks muuta. Samas väitsid kõik õpetajad, et muinasjuttudel on suur kasutegur ja seetõttu on ka vähesed takistused ületatavad. „Ma ütleks et kasutegur ju ikkagi suurem, kui õpilasel tekib huvi muinasjutu vastu, võib öelda, et kasutegur on olemas ja võib öelda et väga suur kasutegur.“ (Õ1)

Arutelu

Bakalaureuse töö eesmärgiks oli välja selgitada lasteaiaõpetajate arvamused muinasjuttude kasutamise kohta valdkonna keel ja kõne oskuste arendamisel. Antud teemakäsitus aitab saada ülevaate, mille järgi ja millisel eesmärgil lasteaiaõpetajad valivad valdkonna keel ja kõne arendamiseks muinasjutte. Samuti uuriti erinevaid käsitletavaid meetodeid ning muinasjutuga seotud raskusi, mida õpetajad on oma töös kogenud. Autori poolt püstitati järgnevad uurimisküsimused:

1. Mis liiki muinasjutte ja millisel eesmärgil lasteaiaõpetajad valdkonna keel ja kõne arendamiseks valivad?
2. Milliseid õppemeetodeid ja mis eesmärgil lasteaiaõpetajad muinasjuttude käsitlemisel kasutavad valdkonnas keel ja kõne?
3. Missuguseid raskusi kogevad lasteaiaõpetajad lastele muinasjuttude käsitlemisel?

Uurimuse tulemused näitavad ainult Tartu linna ühe lasteaia õpetajate arvamusi ja käsitusi antud teema osas. Järgnevalt arutletakse saadud tulemuste üle uurimisküsimustele vastates.

Esimese uurimisküsimuse „Mis liiki muinasjutte ja millisel eesmärgil lasteaiaõpetajad valdkonna keel ja kõne arendamiseks valivad?“ puhul ei kujunenud välja mingit kindlat muinasjutuliiki, mida antud lasteaia õpetajad kõige enam käsitleksid või eelistaksid, kuigi õpetajad ise tõid sageli näiteid loomamuinasjuttudest. Ka Vreimanni (2016) uuringute põhjal võib väita, et lastekirjandusel on arendav mõju laste keelelisele arengule. Üldiselt valivad õpetajad muinasjutte pigem selle järgi, et see oleks eakohane. Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava (Koolieelse..., 2011) näeb samuti ette, et muinasjutu valimisel tuleb silmas pidada laste vanust, eripärasid ja arengutaset. Intervjueeritavad õpetajad pidasid oluliseks ka seda, et

etteloetavast muinasjutu puhul saaksid lapsed nii muinasjutu sisust, tegelastest kui ja sündmustest. Moora (2017) väidab oma tulemuste uurimuse tulemuste põhjal, et muinasjuttude jutustamiseks ja lugemiseks valitakse lugusid isiklike kogemuste ja selle järgi, mida on vaja õpetada. See haakub ka selle töö uuritavate arvamusega, et muinasjutte valitakse lähtuvalt käsitletavast teemast: kuu-, nädala- või päevateemast. Järv (2005) on öelnud, et lisaks fantaasiale on muinasjuttudes ka õpetlik sisu, mis hoiab alles ühiskonna väärtusi. Ka selle uurimistöö intervjuudes jäi kõlama arvamus, et muinasjutud on olulised väärtuste kujundamisel. Lisaks väitsid intervjuueeritavad, et lapsed jutustavad ka ise muinasjutte, just tänu sellele, et nad on neid kuulnud, teavad tegelasi ning tunnevad muinasjuttude sisu. Samasugusele järeldusele on jõudnud ka teised uurijad. Muinasjuttude kasutamine aitab arendada laste lugemisoskust, kuulamisoskust ja kõnelemisoskust, mida rohkem laps lastekirjandusega kokku puutub seda paremini antud oskused arenevad (Isbell, et al., 2004). Lapse arengust sõltub see, kui palju uusi sõnu laps märkab ja nendest aru saab (Karlep, 2003).

Teisele uurimisküsimusele saadud „Milliseid õppemeetodeid ja mis eesmärgil lasteaiaõpetajad muinasjuttude käsitlemisel kasutavad valdkonnas keel ja kõne?“ vastustes ilmnes, et õpetajad kasutavad kõige enam muinasjuttude ettelugemist piltide abil, sõnavara arendamist, jutustamist ja loovmänge. Keele ja kõne arendamiseks on erinevaid viise, mis hõlmab nii kuulamist, vaatamist kui ka kõnelemist (Isbell et al., 2004). Õpetajad väitsid, et nad kasutavad ettelugemisel pilte, mis illustreerivad sündmusi ja aitavad lastel paremini jutu sisu mõista. Sellisele tulemusele on jõudnud ka teised uurijad. Kui jutu lugemise ajal näidatakse pilte, aitavad need paremini kuuldut mõista, sest lapsed mõtlevad ka piltide keeles (Teder, 2017). Ka Hallap & Padrik (2008) kinnitavad pildilise sisu ja illustratsioonide olulisust teksti mõistmisel. Uurimuses osalenud lasteaia õpetajate sõnul on muinasjutt hea viis lapse sõnavara rikastamiseks ja uute, kas vähem esinevate või lapsele tundmatute sõnade omandamiseks. Ka Nugin (2017) ja Kärner, jt (2006) öelnud, et ettelugemine toetab ja arendab lapse keelelisi oskusi ja toetab kõne arengut.

Kõik intervjuueeritavad väitsid, et muinasjutu ettelugemine suurendab laste kujutlusvõimet ja fantaasiat, ka Järv (2005) kinnitab, et muinasjutud põhinevad fantaasial. Intervjuudes selgus, et loovmängude tegemine aitab edasi arendada muinasjutu sisu, mõista rohkem selle loogilist ülesehitust ja sündmuste ajalist järjestust. Kui jutu lugemise ajal näidatakse pilte, aitavad need paremini kuuldut mõista, sest lapsed mõtlevad ka piltide keeles (Teder, 2017). Selles uurimuses

kirjeldatud muinasjuttude osadeks võtmine ja osadena jutustamine aitab nii muinasjutu sisu lahti mõtestada kui ka lastel sisusse üksikasjalikult sisse elada. See viib omakorda selleni, et muinasjuttude põhjal saab arutleda muinasjututegelaste iseloomu üle ja korraldada rollimänge nagu on väitnud Mürsepp (Mürsepp, 2010).

Jutustamise kaudu jagatakse edasi ka toimunud sündmusi nende ajalises järjekorras (Karlep, 2003; Stadler & Ward, 2005). Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas § 18 (3) on valdkonna „keel ja kõne“ juures märgitud, et õppetegevuse korraldamisel suunatakse lapsi ettelugemisele, ümberjutustamisele ja toetatakse huvi lugemise ja kirjutamisvalmiduse kujunemisele (Koolieelse..., 2011). Intervjuu käigus toodi välja, et kui käsitletakse ühte muinasjuttu 1-2 nädalat, hakkavad lapsed iga päevaga aina rohkem kaasa rääkima ning see arendabki laste jutustamisoskust.

Kolmandale uurimusküsimusele „Missuguseid raskusi kogevad lasteaiaõpetajad lastele muinasjuttude käsitlemisel?“ saadud vastustest nähtub, et laste erinev kultuuritaust võib tekitada olukorra, kus lastel on raskusi muinasjutu mõistmisega. Sõltuvalt laste eripäradest, võivad lasteaiaõpetajate arvates olla muinasjutud laste jaoks hirmutavad, sest nad ei suuda hästi saada aru loo sisust. Lasteaiaõpetajate arvates on kõik need raskused ületatavad, kui lastele selgitada loo sisu ja hoolsalt pöörata tähelepanu laste reaktsioonidele. Muinasjutu valimisel tuleb silmas pidada laste vanust, eripära ja arengutaset (Koolieelse..., 2011). Ka Mere on rõhutanud täiskasvanud rolli muinasjuttude mõistetakse tegemisel. Ettelugemise järgselt esitatud täiskasvanu küsimused aitavad laiendada nii laste sõnavara, toetavad teksti mõistmist ja loovad eelduse kontekstist arusaamiseks (Mere, 2014). Seega võib väita, et uuritud lasteaiaõpetajad on teadlikud raskustest, mis võivad muinasjuttude käsitlemisel ette tulla, ja pööravad tähelepanu muinasjuttude sisu selgitamisele.

Töö kitsaskohad ja praktiline väärtus

Bakalaureusetöö praktiliseks väärtuseks on intervjuude kaudu saadud tulemused selle kohta, milliseid õppemeetodeid õpetajad kasutavad ning millest lähtudes nad oma valikuid teevad valdkonda keel ja kõne õppetegevustes muinasjuttude puhul. Antud uurimustöö annab töö autorile ja lugejale ülevaate, milliseid meetodeid uuritud õpetajad kasutavad muinasjuttude käsitlemisel. Samuti saab antud tööst ülevaate, mille põhjal langetavad õpetajad otsuse muinasjutu valimisel

ning milliseid raskuseid muinasjutu käsitlemisel ette tuleb. Uurimistöö andis autorile endale palju uusi teadmisi, oskusi ja avardas silmaringi.

Uurimistöö kitsaskohaks võib välja tuua autori vähese intervjuueerimise kogemuse. Kogenumad intervjuueerijad oleksid osanud paremini esitada lisaküsimusi, lähtudes intervjuus saadud vastustest ja pidades silmas vestluse üldist kulgu – see oleks teinud intervjuud veelgi informatiivsemaks ja andnud põhjalikumaid andmeid. Samuti oleks valim võinud olla suurem, kuid selle uurimuse puhul oli tegemist ühe lasteaia õpetajatega, kes oma töös muinasjutte käsitlevad.

Tänuõnad

Töö autor tänab Tiia Krassi, et ta oli kogu uurimistöö vältel toeks, innustas, motiveeris ja andis põhjalikku tagasisidet, mille põhjal tööd õiges suunas jätkata. Töö autor soovib tänada ka kõiki intervjuus osalenud õpetajaid, kes andsid oma panuse ja aitasid kaasa bakalaureuse töö valmimisele.

Autorsuse kinnitamine

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Hanna-Liisa Roone /allkirjastatud digitaalselt/ 23.05.2023

Kasutatud kirjandus

- Alumäe, T. & Olev, A. (2022). Estonian Speech Recognition and Transcription Editing Service. *Baltic HLT*, 10(3), 409-421.
- Bengt. H. (1987) *Interpretation of Fairy Tales. Danish Folklore in a European Perspective*. FF Communications 239. Helsinki.
- Bettelheim, B. (2007). *Muinasjuttude võlujõud. Muinasjuttude tähtsus ja tähendus*. AS Atlex.
- Dewan, P. (2016). Perennially Popular The Appeal of Classic Fairy Tales for Children. *Children & Libraries: The Journal Of The Association For Library Service To Children*, 14(2), 27-31.
- Edmunds, K. M., & Bauserman, K. L. (2006). What teachers can learn about reading motivation through conversations with children. *The Reading Teacher*, 59(5), 414-424.
- Eesti keele seletav sõnaraamat (2009). <http://www.eki.ee/>
- Eesti õidekeelsussõnaraamat ÕS (2018). <http://www.eki.ee/>
- European Commission, (2021). *National Education System*.
<https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/et/national-education-systems/estonia/alusharidus>
- Fisher, R. (2005). *Õpetame lapsi mõtlema*. AS Atlex.
- Haljak, R. (2011). *Dramatiseeringute kasutamine koolieelse lasteasutuse õppetegevustes emakeele ja võõrkeele õpetamisel*. Publitseerimata magistritöö. Tartu Ülikool.
- Hallap, M., & Padrik, M. (2008). *Lapse kõne arendamine*. TÜ Kirjastus.
- Hess, D. E. (2004). Discussion in social studies: Is it worth the trouble?. *Social Education*, 68(2), 151-157.
- Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2010). *Uuri ja kirjuta*. Kirjastus Medicina.
- Isbell, R., Sobol, J., Lindauer, L., & Lowrance, A. (2004). The Effects of Storytelling and Story Reading on the Oral Language Complexity and Story Comprehension of Young Children. *Early Childhood Educational Journal*, 32(3), 157–163.
- Jermoškin, S. (2015). *Õpilaste arvamused väärtustest ühe muinasjutu näitel*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu. Ülikool.
- Järv, R. (2005). Muinasjutt. Hiiemäe, M (Toim), *Regivärsist netinaljadeni. Sissejuhatus rahvaluulesse* (lk 49–61). Tallinn: Kirjastus Koolibri.
- Järv, R. (2005b). Muinasjutt. M. Hiiemäe (Toim), *Regivärsist netinaljadeni. Sissejuhatus rahvaluulesse* (lk 49–61). Tallinn: Kirjastus Koolibri.

- Kalmus, V., Masso, A. & Linno, M. (2015). *Kvalitatiivne sisuanalüüs. Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*. <https://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>
- Karlep, K. (2003). Teksti mõistmine. L. Jago (Toim), *Kõnearendus. Emakeele abiõpe II*. (lk 233–258). Tartu: TÜ Kirjastus.
- Kask, S. (2017). *Tartu linna ja maakonna lasteaiadepetajate uskumused lastekirjanduse kasutamise võimalustest väärtushoiakute kujundamisel ja väärtuskasvatases*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Kivi, L., & Sarapuu, H. (2005). *Laps ja lasteaed: lasteaiadepetaja käsiraamat*. Tartu: AS Atlex
- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava. (2011). *Riigi Teataja I* 2008, 23, 152. Külastatud aadressil: <https://www.riigiteataja.ee/akt/13351772>
- Krusten, R., Kumberg, K., Mürsepp, M., Niitra, M., Ojala, H., Palm, J., Reidolv, M., & Tarrend, A. (2006). *Lastekirjanduse sõnastik*. Tallinn: Eesti Lastekirjanduse Teabekeskus
- Kurik, K. (2012). *Lasteaiadepetajate arvamused lasteraamatute kasutamisest laste kooliks ettevalmistamisel*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Kärtner, P., Maiberg, L., Rikker, M., Tuuling, L., & Voltein, E. (2006). Jutustamine ja ettelugemine. M. Hallap, A.-R. Hausenberg, L. Pihlak, & K. Saarlo (Toim), *Õppematerjal koolieelsete lasteasutuste õpetajate eesti keele kui teise keele õpetajate põhi- ja täienduskoolituseks* (lk 46–52). Tartu: Kirjastus Atlex.
- Laugaste, E. (1986). Žanrid. Muinasjutt. *Eesti rahvaluule* (lk 245–267). Tallinn: Valgus.
- Lääts, H. (2014). *Lasteraamatute kasutamine laste üldoskuste arendamisel kahe Põltsamaa lasteaia näitel*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Maisväli, K. (2013). *Tunnete mõistmine empaatia ilminguna 4–6 aastaste laste näitel*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Mere, R. (2014). *Väikelaste kõne arengu seos lugemis-ja kirjutamisoskusega eelkoolieas*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Moora, K-K. (2017). *Muinasjuttude kasutamine koolieelikutega läbiviidavates õppetegevustes Valga maakonna lasteaedade näitel*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Moritz, C., Yampolsky, S., Papadelis, G., Thomson, J. & Wolf, M. (2013). Links between early rhythm skills, musical training, and phonological awareness. *Reading and writing*, 26, 739-769.

- Müürsepp, M. (2003). *Lastekirjandus - müüt, pilt, lugu, laps: lastekirjanduse teooria ja ajaloo küsimusi*. Tallinn: Tallinna Pedagoogikaülikooli Kirjastus.
- Müürsepp, M. (2010). Väärtuste õpetamine keele ja kõne õpetamise ja lastekirjanduse kaudu. M. Veisson (Koost), *Väärtused koolieelses eas. Väärtuskasvatus lasteaias* (lk 27–42). Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- Nauman, S. B., & Wright, T. S. (2014). The magic of words: Teaching vocabulary in the early childhood classroom. *American Educator* 38(2), 4-11.
- Niiberg, T., Metspalu, A., & Linnas, M. (2009). *Muinasjutt lapse arendaja ning lohutajana*. Tartu: AS Atlex.
- Nugin, K. (2017). Keel ja kõne. Kingo, K. (Toim), *Õppe- ja kasvatustegevus lasteaias* (lk. 211-225). Tartu: AS Atlex.
- Oras, K. (2016). *Väärtuskasvatuslike eesmärkide saavutamise lasteraamatute kaudu lastega filosofoerimise meetodid kasutades 6-7aastaste lastega*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Org, A. (2017). *Eesti ulmekirjanduse žanrid ja nende poeetika*. Väitekirjandus. Tartu Ülikool.
- Propp, V. (1946). *Istoritsheskije korni volshebnoj skazki*. Moskva.
- Saarso, K. (2000). *Sõnavara õpetamine*. Tallinn: TEA.
- Sarmavuori, K. (1993). Lasten- ja nuortenkirjallisuuden maailma. *Turun opettajankoulutuslaitoksen Opintomoniste* 5, (lk 144). Uusittu Painos.
- Silva, S. G. & Tehrani, J. J. (2016). Comparative phylogenetic analyses uncover the ancient roots of Indo-European folktales. *Royal Society Open Science* 3(1), (lk 1-11).
- Silverman, Y. (2004). The story within—myth and fairy tale in therapy. *The Arts in Psychotherapy*, 31, 127-135.
- Stadler, M. A., & Ward, G. C. (2005). Supporting the Narrative Development of Young Children. *Early Childhood Educational Journal*, 33(2)2, 73-80.
- Streit, J. (1992). *Muinasjutt lapse elus*. Tallinn: Eesti Antroposoofilise Seltsi kirjastusgrupp
- Säre, E. (2012). Väärtuste kujunemine lastega filosofoerides. Schihalejev, O. (Koost). *Õppemeetodid väärtuskasvatuse teenistuses –miks ja kuidas?* (lk 36-56). Tartu: Eesti Keele Sihtasutus.
- Zehetner, A. (2013). Why fairy tales are still relevant to today's children. *Journal Of Paediatrics And Child Health*, 49(2), 161–162.

Zipes, J. (2012). The Cultural Evolution of Storytelling and Fairy Tales: Human Communication and Memetics. J. Zipes (Eds.), *The irresistible fairy tale: The cultural and social history of a genre* (pp. 1–20). Princeton University Press.

Lisa 1 Intervjuu kava

Intervjuu kava

Kas Teile sobib, kui me salvestame intervjuu?

Intervjueeritava taustaandmed:

Nimi:

Vanus:

Tööstaaž:

Laste vanus rühmas:

Intervjuud sissejuhatavad küsimused:

Kas loete lastele muinasjutte? Miks?

Kas Teil on lemmik muinasjutt/muinasjutuliik? Milline ja miks?

Milliseid valdkondi puudutab muinasjuttude kasutamine lasteaias?

Uurimisküsimused	Põhiküsimused	Lisaküsimused
Mis liiki muinasjutte ja millisel eesmärgil lasteaiaõpetajad valdkonna keel ja kõne oskuste arendamiseks valivad?	Mille järgi valite muinasjuttu õpetades lastele valdkonda keel ja kõne?	<i>Kas olete tähendanud, et lastel on mingi kindel muinasjutuliigi eelistus, milline?</i> <i>Mida peate oluliseks muinasjuttu valimisel?</i>
	----- Milliseid eesmärke seate, kui kasutate muinasjutte valdkonna keel ja kõne arendamisel?	----- <i>Kas ja miks on oluline kasutada õppetegevusel muinasjutte? Mida soovite</i>

		<i>õpetada lastele läbi muinasjuttude?</i>
Milliseid õppemeetodeid ja mis eesmärgil lasteaiaõpetajad kasutavad muinasjuttude valdkonna keel ja kõne käsitlemisel?	Milliseid õppemeetodeid kasutate muinasjuttude käsitlemisel?	<i>Mida peate oluliseks meetodi valimisel kasutades muinasjutte? Milliseid meetodeid te enim kasutate? Kas on välja kujunenud mõni lemmik/põhilisem meetod- miks? Kuidas te seda meetodit kasutate- tooge näide. Milliseid võtteid kasutate meetodi toimimise hindamiseks?</i>
	----- Mis eesmärgi kasutate muinasjutte õppetegevuses?	----- <i>Mis eesmärgil kasutate muinasjutte? Mida peate oluliseks edastada lastele läbi muinasjutu? Mida annab muinasjutt ja nende ettelugemine lastele?</i>
Missuguseid raskusi kogevad lasteaiaõpetajad lastele muinasjuttude käsitlemisel?	Millised keerukused on ette tulnud muinasjuttude käsitlemisel lastega?	<i>Kas Teil on ette tulnud raskusi seoses muinasjuttude kasutamisega? Kuia need väljenduvad? Mida olete selles olukorras teinud? Kas ja kuidas olete püüdnud seda olukorda parendada?</i>

Lisa 2 Väljavõte transkribeerimisest

Kas te loete lastele muinasjutte ja miks?

V: Loeme lastele muinasjutte ja me kavatseme seda õppekavaga seostada, et õppida keelt ja saab õppida näiteks sündmuste järjekorda ja looduse põhitõdesid ja ka vaikse tunni ajal on need heaks puhkepausiks.

Kas teil on lemmik muinasjutt muinasjutu liik? Kui jah, siis milline ja miks?

V: Ei ole vist nagu lemmikut.

Ja milliseid valdkondi puudutab muinasjuttude kasutamine lasteaias?

V: Kõikide valdkondadega saab muinasjutte siduda.

Järgmine põhi uurimisküsimus siis on see, mis liiki muinasjutte ja millisel eesmärgil laste õpetajad Valdkonna keel ja kõneoskuse arendamiseks valivad. Ning sellest lähtuvalt ma siis küsin, et mille järgi valite muinasjutte, õpetades lastele valdkonda keel ja kõne?

V: Valida saab erinevate olude järgi, kas siis oma soovist lähtudes, lapsest lähtudes.

Muinasjutt peab lapsi kõnetama. Muinasjutt peab olema eakohane.

Aga kas te olete tähele pannud ka, et lastel on mingi kindel muinasjutu liigi eelistus?

V: See oleneb jällegi lapsest, sest ühed lapsed eelistavad ühte ja teised lapsed võibolla eelistavad teist. Mõnele lastele meeldib just kus on väga loomad just ja loomadega juhtub ja tegutsevad ja samas poisid tahavad et oleks jubedam aga põhimõtteliselt rühmas püüame leida keskte mis nagu kõigile võiks sobida.

Hanna-Liisa
3. teemablokk -> Raskused

Hanna-Liisa
3. teemablokk -> Raskused -> Kuidas lahendada

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Hanna-Liisa Roone

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Lasteaiaõpetajate arvamused muinasjuttude kasutamise kohta valdkonnas keel ja kõne“, mille juhendaja on Tiia Krass, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Hanna-Liisa Roone
/digitaalselt allkirjastatud/
24.05.2023